

**PRIMENA PROGRAMA STRUČNOG USAVRŠAVANJA
KOJE JE PODRŽAO REGIONALNI CENTAR ČAČAK
APPLICATION OF PROFESSIONAL TRAINING
PROGRAMS SUPPORTED BY REGIONAL CENTAR
ČAČAK**

Katarina Dunjić Mandić¹, Rada Karanac², Željko M. Papić³

¹Gimnazija, Čačak

²Školska uprava u Čačku

³Fakultet tehničkih nauka u Čačku, Univerzitet u Kragujevcu

¹dunjicmandic@mail.com, ²rada.karanac@gmail.com, ³papic.zeljko@ftn.kg.ac.rs

Abstrakt: U radu je analizirano osamnaest programa stručnog usavršavanja koje je za školsku 2014/15. i 2015/16.g. podržao Regionalni centar Čačak. Odobreni programi stručnog usavršavanja su analizirani s obzirom na oblast, broj održanih seminara, broj polaznika i prosečnu ocenu dobijenu na seminaru. Cilj analize je dobijanje integrisane slike o primeni odobrenih programa u praksi na osnovu parametara sadržanih u Katalogu programa stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika. Zaključeno je da se najveći broj programa stručnog usavršavanja odnosio na sticanje novih i usavršavanje postojećih kompetencija za užu stručnu oblast – K1.

Ključne reči: *Stručno usavršavanje, kompetencije, programi, RC Čačak*

Abstract: Eighteen programs of advanced training, which were supported by the regional centre of Čačak for the school years of 2014/15 and 2015/16 were analysed in this paper. Approved professional training programs were analysed based on field, the number of seminars held, the number of participants and the mean score obtained on the seminar. The goal of the analysis was getting the integrated image of the use of the approved programs in praxis based on the parameters contained in the Catalog of programs of the continuous professional training of teachers, tutors and associates. It was concluded that the largest number of professional training programs referred to the acquisition of new and perfecting of the already existing competences for a narrow field of expertise - C1.

Key words: *professional training, competences, programs, RC Čačak*

1. UVOD

Pokazujući inicijativu i spremnost da svoja znanja i umenja podele sa drugim prosvetnim radnicima, može se reći, na tržištu odobrenih programa sadržanih u Katalogu programa stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika za školsku 2014/2015. i 2015/2016. (u daljem tekstu: Katalog) našlo se 33 prosvetna radnika u

svojevremeno autora programa stručnog usavršavanja (u daljem tekstu: SU). Na otvorenom konkursu ZUOV-a, 33 autora su dobili odobrenje za 18 programa SU koje je podržao Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju Čačak (u daljem tekstu: RC Čačak) u periodu 2014-2016.

Zakonska regulativa [1] obavezuje prosvetne radnike koji su zasnovali radni odnos u ustanovi pre 1. jula 2004. da za svoj petogodišnji period ostvare 120 bodova za različite oblike SU, do kraja školske 2013/2014. (što znači da petogodišnji ciklus stručnog usavršavanja traje od 1.9.2014. od kada i važi akreditacija programa koji su predmet ove analize.).

Obrazovni sistem posmatra profesionalni razvoj kao proces razvoja kompetencija [2]. U dokumentu *Standardi kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja (2011)* nastavničke kompetencije su određene kao kapacitet pojedinca koji se iskazuje u vršenju složenih aktivnosti u obrazovno vaspitnom radu. U skladu sa tim se i programi stručnog usavršavanja zasnivaju na kompetencijskom pristupu tj. na standardima kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja koji se odnose na:

- K1 – Kompetencije za uže stručnu oblast (nastavna oblast, predmet i metodika nastave),
- K2 – Kompetencije za poučavanje i učenje,
- K3 – Kompetencije za podršku razvoju ličnosti deteta i učenika,
- K4 – Kompetencije za komunikaciju i saradnju.

Zahtevi postavljeni pred autore u postupku akreditacije programa tiču se sticanju novih i usavršavanju postojećih kompetencija važnih za unapređivanje vaspitno-obrazovnog odnosno obrazovno-vaspitnog i stručnog rada, prioritetne oblasti na koju se program odnosi, ciljeve programa, očekivane efekte (ishode učenja) koji moraju biti u direktnoj vezi sa očekivanim uticajem na poboljšanje prakse polaznika.

Analiza programa stručnog usavršavanja koje je podržao RC Čačak zasnovana je na podacima Baze stručnog usavršavanja Centra za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja [3].

Cilj analize je dobijanje integrisane slike o primeni odobrenih programa u praksi na osnovu parametara sadržanih u Katalogu: institucija koja podržava program, autori, opšti i specifični ciljevi programa, teme, ciljna grupa, oblasti, kompetencije koje razvijaju, broj održanih obuka, broj polaznika, prosečne ocene održanih seminara od 1.IX 2014. zaključno sa julom 2016. kada je urađena analiza.

2. STRUKTURA PROGRAMA

Od 908 programa, koliko sadrži Katalog programa stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika za školsku 2014/15. i 2015/16. osamnaest (18) programa je podržao RC Čačak. Odobreni programi SU su analizirani obzirom na oblast, broj održanih seminara, broj polaznika i prosečnu ocenu dobijenu na seminaru (tabela 1).

Tabela 1. Programi stručnog usavršavanja koje je podržao RC Čačak 2014-2016.

Kat. Br.	Naziv programa	Oblast	K/P	Bodova	Br. Semin.	Br. Polaz.	Proseč. Ocena
1	Jačanje kompetencija školskih bibliotekara i zaposlenih u obrazovanju za korišćenje resursa školske biblioteke	Bibliot.	K1, P1	8	4	91	3,78
66	Rad odeljenjskih starešina i odeljenjskih zajednica	Vasp. rad	K3, P1	8	17	454	3,91
100	Jačanje profesionalne uloge nastavnika, vaspitača i str. saradnika	Vasp. rad	K4, P1	8	8	212	3,92
107	Komunikacija u službi odnosa sa javnošću	Vasp. rad	K4, P4	16	-	-	-
119	Primena radionica na roditeljskim sastancima u savremenoj o.v. ustanovi	Vasp. rad	K4, P9	8	9	239	3,93
201	Izrada školskog sajta	Infor.	K1, P10	16	4	80	3,98
227	Informatička aktualizacija	Infor.	K2, P10	8	5	111	3,79
247	GeoGebrom kroz svet matematike	Matem.	K1, P1	8	-	-	-
414	Od početnika do kompetentnog nastavnika-profesionalca	Op. pit. N.	K2, P1	8	14	350	3,88
478	Celodnevna nastava i produženi boravak – budućnost naše škole	Opš. pit. N.	K3, P1	8	2	44	3,89
497	Muzičko vaspitanje u predš. ustanovama- inovativno kreativne aktivnosti sa težištem na dečje muzičko stvaralaštvo	Predšk. Obrazov.	K1, P1	8	1	30	3,97

Kat. Br.	Naziv programa	Oblast	K/P	Bodova	Br. Semin.	Br. Polaz.	Proseč. Ocena
619	Energetska efikasnost objekata – koliko se isplati?	Sr. str. obr.	K1, P10	8	1	21	3,35
664	Primena interaktivnog učenja u izradi školskih novina	Srpski jezik	K1, P2	16	2	47	3,93
732	Muzička kultura- inovativno kreativne aktivn. sa težištem na dečje muzičko stvaralaštvo	Umetn.	K1, P1	8	2	48	3,87
735	Notama i računarom do muzike I	Umetn.	K1, P1	16	-	-	-
736	Notama i računarom do muzike II	Umetn.	K1, P1	16	-	-	-
746	Sadržaji programskih oblasti muzičke kulture u mladim razredima osnovne škole	Umetn.	K1, P1	16	2	33	3,93
901	Obuka za nastavu Građanskog vaspitanja	Izbor. i f. pred.	K1, P1	8	27	728	3,93

Pokazujući inicijativu i lično angažovanje autori su, uglavnom sa teritorije Moravičkog okruga, u periodu 2014-2016. osmislili i realizovali 18 programa stručnog usavršavanja u saradnji i uz podršku RC Čačak. Imajući u vidu odziv polaznika, broj održanih seminara i prosečne ocene istih stiče se utisak da su autori (realizatori) programa pokazali dobre organizacione veštine i sposobnosti edukatora.

Na osnovu potreba i prioriteta nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika iskazanih u ličnim planovima profesionalnog razvoja, rezultata samovrednovanja, vrednovanja kvaliteta rada ustanove, izveštaja o ostvarenosti standarda postignuća i na osnovu parametara sadržanih u Katalogu (institucija, autori, ciljevi programa, teme, ciljna grupa), prosvetni radnici su donosili odluku o izboru programa koji će pohađati. U postupku akreditacije i konačnog izbora na tržištu odobrenih programa SU opredeljenje je zavisilo od opštih i specifičnih ciljeva [3] koji se programom realizuju. U nastavku ćemo izvršiti analizu samo specifičnih ciljeva:

Specifični ciljevi programa K1/P1:

- Osposobljavanje bibliotekara za uspešnije bibliotečko poslovanje, pravilnu stručnu obradu knjiga, uređenost fonda biblioteke. Osposobljavanje bibliotekara i nastavnika za primenu informaciono- komunikacionih tehnologija i upućivanje na tematsko planiranje i zajedničko promovisanje istraživačkog učenja kroz pronalaženje i

- selekciju različitih izvora informacija koje pruža školska biblioteka. Osposobljavanje nastavnika za korišćenje resursa školske biblioteke i planiranje zajedničkih aktivnosti sa školskim bibliotekarom.
- Osavremenjivanje nastave matematike i poboljšanje učeničke motivacije. Upoznavanje nastavnika sa gotovim e-didaktičkim materijalima i interaktivnim platformama kreiranim u okviru aktivnosti članova Geo Gebra Centra u Beogradu. Obuka nastavnika za korišćenje i samostalno kreiranje e-nastavnih materijala pomoću programskog paketa Geo Gebra.
 - Kroz realizaciju seminara osposobiti i razviti kompetentnost polaznika za izvođenje inovativnih muzičkih aktivnosti. Obogatiti sadržaje dnevnih muzičkih aktivnosti, pripremanje kreativnih priredbi, prezentacija dečjeg muzičkog stvaralaštva kroz korelaciju sa ostalim oblastima rada u predškolskim ustanovama. Osposobljavanje za rad sa decom u svim oblastima muzičkog vaspitanja: izbor kompozicija za slušanje muzike, tehnika pevanja, impostacija dečjih glasova, rad sa dečjim horom, sviranje na dečjim instrumentima, pravljenje dečjih instrumenata od recikliranog materijala, muzičke igre i muzičke dramatizacije.
 - Osposobljavanje nastavnika i vaspitača da lakše prepoznaju dečju potrebu za muzikom i muzičkim izražavanjem. Upoznavanje nastavnika sa novim načinima predstavljanja i obrade nastavnih sadržaja iz predmeta muzička kultura. Ovladavanje programom za unos i obradu notnog teksta i pravljenje nastavnih materijala. Ukazivanje na multidisciplinarnost muzike i mogućnosti korelacije nastavnih sadržaja drugih predmeta sa muzikom.
 - Ovladavanje novim i proširivanje postojećih znanja iz muzičke kulture i muzičke pismenosti. Usvajanje novih i inovativnih sadržaja i metoda u nastavi muzičke kulture. Bolja stručna i metodička pripremljenost nastavnika. Kreativnija realizacija nastavnih sadržaja. Osposobljavanje nastavnika za korišćenje informacionih tehnologija u nastavi muzičkog vaspitanja. Ukazivanje na multidisciplinarnost muzike i mogućnosti korelacije nastavnih sadržaja drugih predmeta sa muzikom. Obuka polaznika za sviranje na blok flauti i uputstva za osnivanje odeljenskih (školskih) orkestara.
 - Obezbediti razumevanje značaja muzičke umetnosti za soc-emocionalni razvoj, obrazovanje i vaspitanje, kao i povezanost sa obrazovnim ciljevima i koorelacije sa drugim premetima. Omogućiti bolje razumevanje sadržaja predmeta muzička kultura sa posebnim fokusom na oblasti: slušanje muzike, muzičkog stvaralaštva i uvoda u osnove muzičke pismenosti. Unaprediti metodiku rada za pojedinačne oblasti predmeta, sa podsticanjem primene inovacija u radu, a kroz aktivnosti osmišljavanja časova.
 - Unapređivanje znanja nastavnika o ciljevima, ishodima i celovitosti procesa učenja u nastavi Građanskog vaspitanja. Osposobljavanje nastavnika za razvoj učeničkih kompetencija za 21 vek. Osaživanje nastavničkih kompetencija za interaktivni pristup u realizaciji nastave Građanskog vaspitanja.

Specifični ciljevi programa K1/P2:

- Simulacija procesa realizacije programa novinarske sekcije čiji je produkt školski časopis. Osaživanje nastavnika da učenike: podstiču i osposobe za aktivno učešće u životu škole, upoznaju sa osnovnim metodama i tehnikama koje su neophodne za rad

u novinarstvu, uče kritičkom rasuđivanju, osposobe za saradničko ponašanje, argumentovanje stavova i izražavanje mišljenja primenjujući komunikacijske veštine, obuče za timski način rada i terensko istraživanje, uvere u važnost objektivnog informisanja, upoznaju sa pojmom „sloboda štampe”. Afirmisanje slobodnih aktivnosti.

Specifični ciljevi programa K1/P10:

- Podsticanje kreativnih potencijala zaposlenih u školama u kreiranju web stranica. Aktiviranje ostalih kolega da rad sa decom i svoj rad objave na stranicama školskog sajta. Ažurnost sajta, kako bi sa drugima podelili svoje uspehe i nadahnuća.
- Povećanje kompetencije nastavnika u oblasti transfera znanja iz energetske efikasnosti.

Specifični ciljevi programa K2/P1:

- Osposobljavanje nastavnika za primenu komunikacionih veština u neposrednom radu sa učenicima. Razumevanje veze između primene različitih oblika rada i aktivnosti nastavnika i preferiranih načina/stilova učenja, karakteristika i potreba učenika. Sagledavanje i razumevanje uloga nastavnika kroz planiranje, pripremanje, organizovanje, vođenje i (samo)vrednovanje nastave.

Specifični ciljevi programa K2/P10:

- Funkcionalno povezivanje inovativnih metoda nastave i razvijanje međupredmetnih kompetencija. Podsticanje kreativnih i inovativnih potencijala nastavnika u upotrebi savremenih nastavnih sredstava i načina rada. Unapređivanje kvaliteta međupredmetnih kompetencija kroz funkcionalno povezivanje jezičkog i informatičkog diskursa. Na osnovu primera iz nastave jezika, pismenosti i književnosti demonstrirati mogućnosti modela nastave koji je primenljiv u svim društvenim naukama i opšteobrazovnim predmetima. Aktualizovati kompetencije nastavnika u okviru IKT kroz upućivanje na kontinuitet stvaranja vlastite baze digitalnih nastavnih sadržaja kao i mogućnost njihove razmene sa kolegama.

Specifični ciljevi programa K3/P1:

- Pružanje podrške jačanju kompetencija nastavnika u oblastima komunikacija i saradnja i konstruktivno rešavanje sukoba. Pružanje podrške nastavnicima u formiranju i vođenju učeničkog kolektiva, ukazivanje na psihološke uzroke poremećaja interpersonalnih odnosa u grupama/odeljenjskim zajednicama i predlaganje mera za njihovo prevazilaženje. Razlikovanje stilova upravljanja odeljenjskom zajednicom i usvajanje veština razvoja pozitivne socijalne i emocionalne atmosfere. Planiranje rada i vođenje evidencija odeljenjskog starešine i odeljenjskih zajednica na osnovu važećih propisa u obrazovanju.
- Osposobljavanje za primenu principa na kojima se zasniva rad celodnevne nastave i produženog boravka. Osposobljavanje za planiranje i organizovanje celodnevne nastave i produženog boravka. Osposobljavanje za realizaciju nastave i svih predviđenih aktivnosti. Osposobljavanje nastavnog kadra za primenu modela horizontalne edukaciju (učenja) u funkciji profesionalnog razvoja zaposlenih.

Specifični ciljevi programa K4/P1:

- Povezivanje Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i sticanju zvanja sa planiranjem i dokumentovanjem ličnog profesionalnog razvoja. Unapređivanje planiranja i praćenja ličnog plana profesionalnog razvoja. Sticanje i razvijanje veština za izradu ličnog profesionalnog portfolija. Sticanje znanja i veština za primenu procedura za sticanje zvanja.

Specifični ciljevi programa K4/P4:

- Razvijanje komunikacijskih kompetencija zaposlenih u obrazovno-vaspitnim ustanovama u cilju postizanja zadovoljavajućih rezultata kroz marketinšku promociju škole. Negovanje i jačanje kulture zaposlenih u odnosima sa javnošću. Sticanje i unapređivanje znanja i veština zaposlenih u organizaciji specifičnih i posebnih događaja i manifestacija uopšte.

Specifični ciljevi programa K4/P9:

- Upoznavanje sa društvenim kontekstom savremene obrazovno-vaspitne ustanove i njegovim uticajem na saradnju sa porodicom. Sticanje znanja o principima i oblicima uspješne saradnje. Sagledavanje prednosti upotrebe radionica kao inovacije u organizaciji i realizaciji roditeljskih sastanaka. Sticanje znanja i veština za izradu scenarija radionica za roditeljske sastanke. Upoznavanje sa primerima iz prakse na osnovu realizovanih roditeljskih sastanaka.

3. REZULTATI

Analiza prikupljenih podataka pokazuje da je u periodu od 1.9.2014. do jula 2016. od 18 akreditovanih programa SU najmanje jedanput realizovano 14 programa, dok 4 nisu realizovana.

Broj programa po oblastima: bibliotekarstvo (1), vaspitni rad (4), informatika (2), opšta pitanja nastave (2), predškolsko vaspitanje i obrazovanje (1), srednje stručno obrazovanje (1), srpski jezik i književnost (1), umetnost (4), izborni i fakultativni predmeti (1).

Najveći broj (N=11) programa SU odnosio se na sticanje novih i usavršavanje postojećih kompetencija za uže stručnu oblast (K1); po dva (N=2) programa su namenjena razvoju kompetencija za poučavanje i učenje (K2) i kompetencija za podršku razvoju ličnosti deteta i učenika (K3), dok su 3 programa razvijala kompetencije za komunikaciju i saradnju (K4);

Održano je 98 seminara, na kojima je bilo ukupno 2488 polaznika;

Od 11 programa SU koji razvijaju K1, 8 je realizovano 43 puta (1078 polaznika/25 po seminaru).

Od 2 programa SU namenjena razvoju K2 realizovano je 19 seminara (461 polaznik/24 po seminaru).

Kompetencije K3 su razvijane u 2 programa SU na 19 seminara (498 polaznika/26 po seminaru).

Kompetencije za komunikaciju i saradnju (K4) su razvijala 3 programa, od kojih 1 nije realizovan, a 2 programa su realizovana 17 puta (451 polaznik/26 po seminaru).

Prosečna ocena realizovanih seminara:

- K1 (M=3,84),
- K2 (M=3,84),
- K3 (M=3,9),
- K4 (M=3,93).

Najviše održanih seminara imaju programi:

- Obuka za nastavu Građanskog vaspitanja (N=27; 728 polaznika),
- Rad odeljenjskih starešina i odeljenjskih zajednica (N=17; 454 polaznika),
- Od početnika do kompetentnog nastavnika-profesionalca (N=14; 350 polaznika),

Po ulogama i položajima koji zauzimaju u ustanovama u kojima su zaposleni autori programa SU podržanih od RC Čačak pripadaju različitim kategorijama. Spremnost da svoje znanje podele sa drugima pokazalo je: 16 nastavnika (2 pedagoška savetnika), 9 stručnih saradnika (5 pedagoških savetnika od kojih je jedan od januara 2016. sa zvanjem samostalni pedagoški savetnik), 1 profesor i 2 saradnika fakulteta, 3 autora ne rade u školama, a 2 su zaposlena u Školskoj upravi Čačak.

Po dva programa SU u ovom periodu imalo je 8 prosvetnih radnika.

ZAKLJUČCI

Zakonska regulativa [1] obavezuje prosvetne radnike koji su zasnovali radni odnos u ustanovi pre 1. jula 2004. da za svoj petogodišnji period ostvare 120 bodova za različite oblike SU, do kraja školske 2013/2014. (što znači da petogodišnji ciklus stručnog usavršavanja traje od 1.9.2014. od kada i važi akreditacija programa koji su predmet ove analize.). Najveći broj (N=11) programa SU odnosio se na sticanje novih i usavršavanje postojećih kompetencija za uže stručnu oblast (K1). Cilj analize programa SU, koje je podržao RC Čačak je dobijanje integrisane slike o primeni odobrenih programa u praksi na osnovu parametara sadržanih u Katalogu. Od 908 programa, koliko sadrži Katalog, RC Čačak je podržao 18 programa

Analiza prikupljenih podataka pokazuje da je u periodu od 1.9.2014. do jula 2016. održano 98 seminara, na kojima je bilo ukupno 2488 polaznika.

LITERATURA

- [1] Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju i sticanju zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika ("Sl. glasnik RS", br. 85/2013 i 86/2015 - dr. Pravilnik)
- [2] Dunjić-Mandić, K., Papić, Ž., Karanac, R. (2016): Stručno usavršavanje prosvetnih radnika srednjih škola Čačka, rad u postupku objavljivanja
- [3] Baza Centra za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja <http://www.zuov.gov.rs/centri-zavoda/cprzo/>